ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ

Επιμορφωτικό Πρόγραμμα:
«Σχεδιασμός και Δράσεις Πολιτικής Προστασίας σε Τοπικό Επίπεδο»

Ενότητα: «Εθελοντισμός Πολιτικής Προστασίας»

Δρ Κούρου Ασημίνα
Γεωλόγος Ο.Α.Σ.Π.

Τι είναι εθελοντισμός;

Εθελοντισμός είναι οι δράσεις μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων πολιτών που, με ελεύθερη βούληση και χωρίς οικονομικό ή άλλο όφελος, συμβάλλουν στην υλοποίηση συγκεκριμένων στόχων που αφορούν σε περιβαλλοντικά ή σε κοινωνικά ζητήματα, τα οποία αναζητούν λύσεις.

Οι βασικοί θεματικοί τομείς του εθελοντισμού είναι: **περιβάλλον - πολιτική προστασία, κοινωνική πρόνοια – κοινωνική συνοχή, δημόσια υγεία – υγιεινή, πολιτισμός – παιδεία, νεολαία – εκπαίδευση**, κ.ά..

Ποιοι είναι οι στόχοι του εθελοντισμού;

Η εθελοντική δράση:

- ενισχύει την απόκτηση κοινωνικών, επικοινωνιακών και επαγγελματικών δεξιοτήτων και αναπτύσσει νέες ικανότητες.
- ενδυναμώνει και δίνει νέο περιεχόμενο στη ζωή των ενηλίκων
- αυξάνει τη δυνατότητα ενεργού συμμετοχής των νέων στην πολιτική, στη ζωή και στην εργασία
- αποτελεί εν δυνάμει χώρο ανάπτυξης νέων κοινωνικών υπηρεσιών, αυξάνοντας την απασχόληση.

Γενικά για τον Εθελοντισμό Πολιτικής Προστασίας

Τα τελευταία χρόνια φυσικά καταστροφικά φαινόμενα πλήττουν πολλές περιοχές του πλανήτη, αλλά και τη χώρα μας, εκ των οποίων κάποια οφείλονται σε ανθρωπογενείς παράγοντες ενώ άλλα είναι ανεξάρτητα από αυτούς.

Είναι πλέον γενικά παραδεκτό ότι η **εθελοντική δράση** μέσα από συντονισμένη παρέμβαση, η οποία γίνεται με συγκεκριμένους κανόνες και προσχεδιασμένο πλάνο ενεργειών, **συμβάλλει ουσιαστικά στη διαχείριση του κινδύνου και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση της έκτακτης ανάγκης**.

Γενικά για τον εθελοντή Πολιτικής Προστασίας

Η αποτελεσματική διαχείριση του κινδύνου, εκτός των άλλων απαιτεί εθελοντική προσφορά, ανάληψη δημιουργικής δράσης, ορισμό υπευθύνων με ουσιαστική εμπειρία κ.λπ..

Ο πολίτης που θέλει να γίνει εθελοντής πολιτικής προστασίας θα πρέπει:

- να είναι **οργανωμένος και εκπαιδευμένος**
- να έχει **εξειδικευτεί στον τομέα** του
- να μπορεί, έπειτα από κατάλληλη εκπαίδευση, να **αναλάβει πρωτοβουλίες όπου και όταν χρειαστεί**
- να είναι πρόθυμος **να οργανωθεί και να συντονιστεί με τις υπόλοιπες ομάδες εθελοντών** ή με άλλες κρατικές υπηρεσίες.

Θεσμικό Πλαίσιο Εθελοντισμού Πολιτικής Προστασία στην Ελλάδα

Από το 2002 έως σήμερα νόμοι, εγκύκλιοι, επιχειρησιακά σχέδια, κ.ά., ρυθμίζουν τα ακόλουθα θέματα σχετικά με την εθελοντική δράση:

- **την τήρηση Μητρώου** Εθελοντικών Οργανώσεων Πολιτικής Προστασίας και Μητρώου Ειδικευμένων Εθελοντών
- **τις γενικότερες προϋποθέσεις για την εγγραφή** στα παραπάνω μητρώα
- **την επιχειρησιακή ένταξη των εθελοντικών ομάδων** στα Συντονιστικά Νομαρχιακά Όργανα και Συντονιστικά Τοπικά Όργανα
- **την ενίσχυση των δράσεων** των εθελοντικών ομάδων και την παροχή εξοπλισμού και μέσων.

Ποιες είναι οι σχετικές προσπάθειες στον Ελληνικό Χώρο;

Από το 2001 ισχύουν τα ακόλουθα:

- **Σύστημα Εθελοντισμού Πολιτικής Προστασίας**

Με το Νόμο 3013/2002 περί Αναβάθμισης της Πολιτικής Προστασίας θεσμοθετήθηκε το Σύστημα Εθελοντισμού Πολιτικής Προστασίας για την αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών.

  - **Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων**
  - **Μητρώο Ειδικευμένων Εθελοντών**

- **Πρόγραμμα «Προστατεύω τον Εαυτό μου και τους Άλλους».**

Γενικά για το Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων

Στο Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων της Γ.Γ.Π.Π. μέχρι το τέλος του 2009 είχαν εγγραφεί **240 οργανώσεις πολιτικής προστασίας** που αναλαμβάνουν την **υποστήριξη δράσεων πρόληψης, αντιμετώπισης και αποκατάστασης καταστροφών**.

Στο Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων μπορούν να ενταχθούν **νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα** καθώς και **ομάδες εθελοντών που δραστηριοποιούνται στα πλαίσια των ΟΤΑ**, εφόσον προκύπτει από το καταστατικό τους ή από την αποδεδειγμένη δράση τους, η δραστηριοποίησή τους στον τομέα της πολιτικής προστασίας.

Γενικά για το Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων

Η κάθε εθελοντική οργάνωση πολιτικής προστασίας μπορεί να κάνει **αίτηση ένταξης στο Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων** της Γ.Γ.Π.Π. (μέσω του www.gscp.gr), προσκομίζοντας επίσης:

- **επικυρωμένο καταστατικό**, από το οποίο να αποδεικνύεται ότι ο σκοπός της εθελοντικής οργάνωσης επικεντρώνεται σε θέματα πολιτικής προστασίας
- **βεβαιώσεις από φορείς που να αποδεικνύουν τη δραστηριότητα της Οργάνωσης** κατά το πρόσφατο παρελθόν
- **λίστα ενεργών μελών** με πλήρη στοιχεία
- **δημοσιεύματα** στον τύπο και φωτογραφίες από δράσεις της
- **απολογιστική έκθεση δράσεων** της στους τομείς της πολιτικής προστασίας κατά το πρόσφατο παρελθόν.

Γενικά για το Μητρώο Ειδικευμένων Εθελοντών

Στο Μητρώο αυτό εντάσσονται **φυσικά πρόσωπα** τα οποία μπορούν να **ανταποκριθούν με πληρότητα στα καθήκοντα πρόληψης, αντιμετώπισης και αποκατάστασης φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών**.

Οι Ειδικευμένοι Εθελοντές που επιθυμούν να αξιολογηθούν προκειμένου να ενταχθούν στο Μητρώο της Γ.Γ.Π.Π. κρίνονται βάσει της επιστημονικής τους κατάρτισης, της επαγγελματικής τους ενασχόλησης και της αποδεδειγμένης εμπειρίας τους, αφού κάνουν μία αίτηση προσκομίζοντας και τα απαιτούμενα παραστατικά.

Γενικά για το Πρόγραμμα «Προστατεύω τον Εαυτό μου και τους Άλλους»

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Προστατεύω τον Εαυτό μου και τους Άλλους» έχει σχεδιαστεί και οργανωθεί από τη **Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης** (Γ.Γ.Δ.Β.Μ.) του Υπουργείου Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. (www.ethelontismos.gr). Στο πρόγραμμα μετέχουν επίσης οι:

- **Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας**
- **Πυροσβεστικό Σώμα**
- **Λιμενικό Σώμα**
- **Κινητή Ομάδα Αντιμετώπισης Καταστροφών**
- **Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας**
- **Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός – Σαμαρείτες**
- **PRAKSIS.**

Γενικά για το Πρόγραμμα «Προστατεύω τον Εαυτό μου και τους Άλλους»

Το πρόγραμμα αυτό εκπαιδεύει πολίτες – εθελοντές σε δεξιότητες διαχείρισης κινδύνου, ώστε οργανωμένα να μπορούν να παρεμβαίνουν άμεσα, ουσιαστικά και προγραμματισμένα, για να προστατεύσουν τον εαυτό τους και τους συμπολίτες τους.

Οι εθελοντές εκπαιδεύονται στις παρακάτω διδακτικές ενότητες:

- **Γνωσιακές παράμετροι του κινδύνου**
- **Πυρκαγιές – Πλημμύρες**
- **Σεισμοί και Μέτρα Προστασίας**
- **Ναυτικά Ατυχήματα – Προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος**
- **Πρώτες βοήθειες – Διαχείριση καταυλισμών**
- **Ασύμμετρες Απειλές**.

Γενικά για το Πρόγραμμα «Προστατεύω τον Εαυτό μου και τους Άλλους»

Το πρόγραμμα διεξάγεται σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και άλλους φορείς και διαρθρώνεται σε επί μέρους προγράμματα 100 εκπαιδευτικών ωρών, το κάθε ένα από τα οποία αναπτύσσεται σε διάστημα 2,5 μηνών.

Υλοποιούνται περίπου 20 προγράμματα σε ετήσια βάση με τη συμμετοχή κατά μέσο όρο 40 έως 50 εκπαιδευομένων σε κάθε πρόγραμμα.

Το πρόγραμμα **οδηγεί σε πιστοποίηση και ένταξη στο Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων και Ειδικευμένων Εθελοντών της Γ.Γ.Π.Π..**

Γενικά για το Γραφείο Εθελοντισμού

Σε μερικούς Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και σε κάποιες Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις της χώρας έχει ήδη συσταθεί Γραφείο Εθελοντισμού, που έχει αποστολή την υποστήριξη του έργου των εθελοντικών φορέων.

Ειδικότερα η ίδρυση Γραφείου Εθελοντισμού επιδιώκει:

- να **δημιουργήσει προϋποθέσεις προσέγγισης του εθελοντικού ιδεώδους**
- να **επιλύσει σχετικά ζητήματα της τοπικής κοινωνίας**
- να αναδείξει και να **προβάλλει καλές πρακτικές και εφαρμογές του εθελοντισμού**
- να προσφέρει σε όλους **τους πολίτες τη δυνατότητα να εκφράσουν τις απόψεις και τους προβληματισμούς τους, μετέχοντας στο σχεδιασμό των δράσεων** του Γραφείου.

Ποιες είναι οι αρμοδιότητες του Γραφείου Εθελοντισμού;

Αρμοδιότητες του Γραφείου Εθελοντισμού είναι:

- Η **ενημέρωση - ευαισθητοποίηση σε θέματα εθελοντισμού**.
- Η **δημιουργία Τράπεζας Πληροφοριών** με στοιχεία που αφορούν σε θέματα του Δήμου ή του Νομού.
- Η **διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων** εθελοντικών δράσεων με σκοπό την **κατάρτιση των πολιτών**.
- Η **τήρηση μητρώου εθελοντών**.
- Η **υποστήριξη των εθελοντικών οργανώσεων**.
- Η κατάρτιση και **υλοποίηση ετήσιου σχεδίου δράσης**.
- Η **συνεργασία της Τοπικής / Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης** με Νομούς και Περιφέρειες της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τη **δημιουργία ενός δικτύου αλληλεγγύης**.

Ποιοι είναι οι κύριοι Τομείς Δράσεων Πολιτικής Προστασίας;

Οι κύριες δράσεις πολιτικής προστασίας στην Ελλάδα αφορούν σε:

- **δασοπυρόσβεση, δασοπροστασία**
- **αντισεισμική προστασία**
- **αντιμετώπιση ακραίων καιρικών φαινομένων**
- **διασώσεις σε θαλάσσιο ή ορεινό περιβάλλον**
- **ραδιοεπικοινωνία.**

Ποιες είναι οι βασικές δράσεις των εθελοντών σχετικά με τη διαχείριση της έκτακτης ανάγκης;

Οι εθελοντές πολιτικής προστασίας συμβάλουν στη διαχείριση της έκτακτης ανάγκης με τις ακόλουθες δράσεις στις αντίστοιχες χρονικές περιόδους:

- **δράσεις πρόληψης** (πριν την καταστροφή)
- **δράσεις την πρώτη μετακαταστροφική περίοδο**
- **δράσεις τη δεύτερη μετακαταστροφική περίοδο.**

Ποιες είναι οι δράσεις πρόληψης των εθελοντών;

- **Συνεργασία με τους κρατικούς φορείς**, ώστε να καθοριστεί η εμπλοκή τους σε σχετικές δράσεις
- **Εκτίμηση αναγκών του πληθυσμού** και η καταγραφή σχετικών πληροφοριών
- **Ενημέρωση – πληροφόρηση του πληθυσμού**
- **Επισήμανση και άρση επικινδυνοτήτων**
- **Επιλογή χώρων καταφυγής** του πληθυσμού
- **Συμμετοχή σε Δίκτυα Υποστήριξης ΑμεΑ**
- Ενημέρωση - επικαιροποίηση γνώσεων και **βελτίωση των δεξιοτήτων των μελών των εθελοντικών ομάδων**
- **Συμμετοχή των εθελοντικών ομάδων σε ασκήσεις ετοιμότητας**
- Σύνταξη σχεδίου δράσης της ομάδας και **καταμερισμός των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στα μέλη της ομάδας**
- **Συνεργασία με άλλες εθελοντικές ομάδες**.

Ποιες είναι οι δράσεις των εθελοντών την πρώτη μετακαταστροφική περίοδο;

Μετά την εκδήλωση του καταστροφικού γεγονότος, τα μέλη της εθελοντικής οργάνωσης θα πρέπει να κάνουν τα ακόλουθα:

- **εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ομάδας** (π.χ. συνάντηση των μελών της ομάδας σε προεπιλεγμένο σημείο)
- **ενημέρωση για εντολές δράσης από το Συντονιστικό Νομαρχιακό Όργανο**
- **διανομή απαιτούμενου εξοπλισμού και κατανομή των ανθρώπινων πόρων**.

Το χρονικό διάστημα που ακολουθεί γίνεται μία πρώτη εκτίμηση της κατάστασης, ιεράρχηση των προτεραιοτήτων και καθορισμός της αναγκαιότητας για παρέμβαση ή όχι.

Ποιες είναι οι δράσεις των εθελοντών την πρώτη μετακαταστροφική περίοδο;

Σύμφωνα πάντοτε με τις εντολές δράσης από το Σ.Ν.Ο. οι εθελοντικές ομάδες μπορούν να μετέχουν σε:

- **καταγραφή** των **αναγκών** των πληγέντων
- βοηθητική υποστήριξη **σε επιχειρήσεις διάσωσης**
- επικοινωνία με τη συμβολή των **ραδιοερασιτεχνών**
- **παροχή πρώτων βοηθειών** και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
- μέριμνα για **διανομή ειδών πρώτης ανάγκης**
- **διαμόρφωση χώρων προσωρινής στέγασης** των πληγέντων
- **ενημέρωση των πολιτών** για τα μέτρα αυτοπροστασίας κ.ά..
- **συνεργασία με άλλες εθελοντικές ομάδες**
- **μέριμνα για πρόγραμμα μαζικών εμβολιασμών**
- **εκπαίδευση ατόμων από την πληγείσα περιοχή**, που να μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της κρίσης.

Ποιες είναι οι δράσεις των εθελοντών τη δεύτερη μετακαταστροφική περίοδο;

Η δράση των εθελοντικών ομάδων συνεχίζεται και τη δεύτερη μετακαταστροφική περίοδο.

Οι δράσεις την περίοδο αυτή έχουν σχέση με:

- την **ενημέρωση των κατοίκων** για τις συνθήκες υγιεινής
  - τυχόν λοιμώξεις,
- τη **λήψη μέτρων για την προστασία** του περιβάλλοντος κ.ά..

Ποιες είναι οι δράσεις πρόληψης που αφορούν στη Δασοπροστασία – Δασοπυρόσβεση;

Στο πλαίσιο των δράσεων πρόληψης, **πριν την αντιπυρική περίοδο** κάθε έτους οι εθελοντικές οργανώσεις:

- **εκπαιδεύουν** τα μέλη τους και ιδιαίτερα **τα νέα μέλη** στη χρήση πυροσβεστικών μέσων σε ελεγχόμενη φωτιά
- οργανώνουν **εθελοντικές δενδροφυτεύσεις** με σκοπό την αποκατάσταση δασικών περιοχών που καταστράφηκαν από δασικές πυρκαγιές κατά τους θερινούς μήνες, κ.ά.
- **απομακρύνουν σκουπίδια** – καθαρίζουν περιοχές
- **τοποθετούν κατάλληλες σημάνσεις** ώστε να γίνουν οι περιοχές πιο ασφαλείς για τους κατοίκους.

Ποιες είναι οι δράσεις που αφορούν στη Δασο-προστασία – Δασοπυρόσβεση;

Κατά τη διάρκεια της αντιπυρικής περιόδου, πολλές εθελοντικές οργανώσεις:

- πραγματοποιούν ανάλογα με το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό **περιπολίες δασοπροστασίας και δασο-πυρόσβεσης**, νυχτερινές ή ημερήσιες, μέσα σε άλση ή δάση της περιοχής τους, κυρίως τις ημέρες με υψηλό δείκτη επικινδυνότητας για εκδήλωση πυρκαγιάς.
- συμβάλλουν **στην κατάσβεση** πυρκαγιών.

Ποιες είναι οι δράσεις αντισεισμικής προστασίας;

Οι **δράσεις πρόληψης** κάθε έτος είναι **συμμετοχή**:

- στη **διοργάνωση ασκήσεων** σε σχολεία της περιοχής τους,
- στην **επισήμανση και άρση επικινδυνοτήτων** σε σχολικά ή άλλα δημόσια κτίρια,
- στη **διοργάνωση ενημερωτικών ομιλιών**,
- στην **υλοποίηση ασκήσεων πολιτικής προστασίας**,
- στην **ανταλλαγή εμπειριών** με άλλες ομάδες.

Σε περιπτώσεις καταστροφικών γεγονότων, οι εθελοντικές ομάδες **ακολουθώντας τις εντολές δράσης του Σ.Ν.Ο.** ή **του Σ.Τ.Ο.** μετέχουν σε επιχειρήσεις αντιμετώπισης των επιπτώσεων όπως: σε επιχειρήσεις απεγκλωβισμού παγιδευμένων, στην εγκατάσταση σκηνών κ.λπ...

Ποια είναι η συμβολή των Ραδιοερασιτεχνών σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης;

Οι έλληνες εθελοντές ραδιοερασιτέχνες την περίοδο **πριν την καταστροφή εκπαιδεύονται μετέχοντας σε σεμινάρια ή ασκήσεις**.

Σε **περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης** οι ραδιοερασιτέχνες **συνεργάζονται με τους εμπλεκόμενους φορείς στη διαχείριση της κρίσης** και έχουν προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες **εξασφαλίζοντας μία εναλλακτική μέθοδο επικοινωνίας**.

Ποια είναι κυριότερα προβλήματα που έχουν επισημανθεί σε σχέση με τον εθελοντισμό;

Τα κυριότερα προβλήματα είναι τα ακόλουθα:

α. στο Μητρώο υπάρχουν **ενεργές** αλλά και μη ενεργές **εθελοντικές ομάδες**

β. δεν αξιοποιούνται αρκετά οι εθελοντές του προγράμματος «Προστατεύω τον Εαυτό μου και τους Άλλους»

γ. δεν έχουν ρυθμιστεί θέματα σχετικά **με την ασφαλιστική κάλυψη** των εθελοντών από ατυχήματα, κ.ά..

δ. δεν γίνεται **συστηματική εκπαίδευση** των εθελοντών από κάποιον αρμόδιο φορέα

ε. έχει παρατηρηθεί **έλλειψη συντονισμού και μη αξιοποίηση εθελοντών** στη διαχείριση της κρίσης

στ. έχει παρατηρηθεί ότι οι εθελοντές κάποιες φορές **δεν ενεργούν ακολουθώντας ένα προκαθορισμένο πρόγραμμα δράσης**, κι αυτό μπορεί να έχει ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα.

Ποιες προτάσεις μπορούν να γίνουν σε σχέση με τον εθελοντισμό;

Οι εθελοντές πολιτικής προστασίας προκειμένου να γίνουν περισσότεροι και να προσφέρουν όσα μπορούν στην Ελληνική κοινωνία θα πρέπει:

- να **πείσουν τον πολίτη** ότι αυτός είναι το μόνο σημείο αναφοράς.
- να **αναδείξουν την ειλικρίνεια των προθέσεων** και των επιδιώξεών τους.
- να **καταπολεμήσουν την πεποίθηση που υπάρχει σε πολλούς πολίτες** ότι όλα τα σημαντικά γεγονότα γίνονται έξω, πάνω και πέρα από εμάς.

Ποιες προτάσεις μπορούν να γίνουν σε σχέση με τον εθελοντισμό;

Παράλληλα όμως θα πρέπει να γίνει:

- **Συμπλήρωση του ήδη υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου** περί Εθελοντισμού Πολιτικής Προστασίας
- Υλοποίηση μέτρων **διοίκησης και οργάνωσης στο επίπεδο της Αυτοδιοίκησης**
- Σχεδιασμός εξειδικευμένων **παρεμβάσεων και μέτρων σε τοπικό επίπεδο** από τις δημοτικές αρχές
- **Υλοποίηση επιμέρους εθελοντικών πρωτοβουλιών** και δράσεων και **αξιολόγησή τους.**